शेषणबोधकपदविशेष्यबोधकपदयोः समानवचनत्वनियामकत्वकल्पने एकोनद्वाविंशादौ नञोऽन्योन्याभावविषयकशाब्दबोधानुदयप्रसङ्ग इति तत्र तदनभ्युपगम आवश्यकस्तथा च ब्राह्मणेभ्यो दधि दातव्यं न कौण्डिन्याय दातव्यमित्यादौ नञान्योन्याभावबोधने बाधकाभाव इत्यतः पूर्वोक्तदोषोद्धारपुरःसरं दोषान्तरमाह एको न द्वावित्यादिवदित्यादिना। अत्र च नित्यद्विवचनाद्यन्तशब्दातिरिक्तस्थले तथाविधनियमस्वीकारे तु पूर्वोक्तदोषस्यैव दुरुद्धरतेति सूचनार्थमुक्तं कथञ्चिदिति। ब्राह्मणेभ्यो दधि दातव्यं न कौण्डिन्यायेत्यादिनैव कौण्डिन्यभिन्नब्राह्मणसम्प्रदानकदधिदानबोधसम्भवात् द्वितीयदातव्यपदं निरर्थकमिति भावः" रघुदेवः।

(२२) "अतएवेति। यतएव विशेषनिषेधस्थले सामान्यविधेर्विशेषेतरपरत्वम् अतएवेत्यर्थः। अन्यथाऽमावास्यायां पितृभ्यो दद्यादित्यनेन रात्रौ श्राद्धकरणप्राप्त्या रात्रौ श्राद्धं न कुर्वीतेत्यनेन तत्र श्राद्धकरणनिषेधस्य च प्राप्त्या तत्र तत्करणस्य विहितप्रतिषिद्धत्वाभ्यां विकल्पापत्तेर्दुर्वारत्वादिति भावः" रघुदेवः।

(२४) "नन्वत्राप्यन्योन्याभावार्थकतया रात्रीतरकाले श्राद्धकरणस्य विधानसम्भवेन सर्वसामञ्जस्ये व्यर्थं तत्र नञो निषेधार्थकत्वकल्पनमित्यत आह न हीति तत्रापि रात्रौ श्राद्धं न कुर्वीतेत्यत्रापि रात्रीतरपरता नञोन्यान्याभावार्थकतया रात्रीतरकाले श्राद्धकरणस्य बोधकतेत्यर्थः। तथा च व्यर्थं प्रतिषेधार्थकत्वकल्पनमिति भावः" रघुदेवः।

(२५) "रात्रिभिन्न इत्यादि। रात्रौ श्राद्धं न कुर्वीतेत्यादौ नञो न्योन्याभावार्थकतया रात्रीतरकाले श्राद्धकरणविधानाभ्युपगमेऽमावास्यायां पितृभ्यो दद्यादित्यनेन रात्रौ श्राद्धप्रसक्तेस्तत्करणापत्तेर्दुर्वारत्वादित्यर्थः" रघुदेवः।

(२६) "नन्वेवं तथाविधिवाक्ययोर्वाक्यैकवाक्यतया रात्रीतरामावास्यायां कुर्वीतेत्यर्थकत्वाभ्युपगमे न पूर्वोक्तकल्पोक्तदोष इत्यत आह न खल्वित्यादि। रात्रौ श्राद्धं न कुर्वीतेत्यतो भिन्नं वाक्यान्तरमस्ति। तेन क्रियारहितश्राद्धविधायकवाक्येन" रघुदेवः।

(२७) "नापीदम्। इदं रात्रौ श्राद्धं न कुर्वीतेति वाक्यम्। पृथक्क्रियारहितम्। अनुषङ्गिकक्रियातिरिक्तक्रियारहितम्। केवलं क्रियारहितमित्युक्तौ नानुयाजेष्विति वाक्यमपि तथा, तत्रानुषङ्गिककरोतिक्रियासत्त्वादतः पृथगित्युक्तम्। तथा च तयोरेकवाक्यतासम्भवे रात्रीतरवाक्यं क्रियारहितं भवति अन्यथा तयोरेकतरवाक्ये क्रियापदस्य वैयर्थ्यापत्तेः। श्राद्धकरणप्रापकवाक्यान्तरस्याभावेन प्रकृतवाक्यद्वयस्यैव क्रियापदवत्तयैकवाक्यत्वाभावेन पूर्वोक्तदोषो दुर्वार एवेति भावः रघुदेवः।

(२८) ननु रात्रौ श्राद्धं न कुर्वीतेत्यादौ नञोनिषेधबोधकत्वं न सम्भवति तन्मते विशेषनिषेधस्थले सामान्यविधेर्विशेषेतरपरत्वनियमेनामावास्यायां पितृभ्यो दद्यादित्यादि सामान्यविधेः रात्रीतरामावास्याकाले श्राद्धकरणस्य विधायकत्वेन तत्र श्राद्धकरणप्रापकवाक्यान्तरस्य चाभावेन तत्र तस्याप्रसक्तत्वाद्दर्शितसामान्यविधेर्विशेषान्तरपरत्वं नाभ्युपगम्यते चेत्तदा तत्र तत्प्राप्तौ तु विकल्पापत्तिरित्याशङ्कते अथ रात्रावित्यादिना। उपहासपूर्वकं समाधानमाह साधीयानिति। तथा च प्रसक्तं हि प्रतिषिध्यत इति नियमे प्रमाणाभावेनाप्रसक्तस्यापि निषेधे बाधकाभावेन रात्रौ श्राद्धं न कुर्वीतेत्यादौ नञोनिषेधबोधकत्वाभ्युपगमे क्षतिविरह इति भावः" रघुदेवः।

(२९) "निषेधविधेरिति। तादृशनियममस्वीकृत्याप्रसक्तस्यापि निषेधाभ्युपगमे इत्यादि पूरणीयम्। वैयर्थ्यमिति प्रसक्तस्यैव प्रतिषिद्धत्वमिति नियमे तु तत्र तत्करणस्यैव निषेधविधेः प्रयोजनत्वसम्भव इति तादृशनियमाभ्युपगमोऽत्यावश्यकस्तस्य च विशेषविशेषनियन्त्रितत्वान्न दोष इति भावः। तात्पर्यानवबोधादिति। रात्रीतरामावास्याकालाधिकरणश्राद्धकरणबोधतात्पर्याऽनिर्णयप्रसङ्गं यद् रात्रिश्राद्धकरणं तद्वारणस्य तत्प्रयोजनत्वादित्यर्थः। रात्रौ श्राद्धकरणनिषेधबोधकवाक्याभावेऽमावास्यायां पितृभ्यो दद्यादित्यादिवाक्यतो रात्रीतरामावास्याकाले श्राद्धकरणस्य बोधासम्भवः तथाविधतात्पर्यनिर्णयाभावात् तथा च रात्रावपि श्राद्धकरणं प्रसज्येन रात्रौ श्राद्धकरणस्य निषेधविधौ तु तथाविधवाक्यार्थपर्यालोचनक्रमेण तथाविधविधेरुपदर्शितार्थे तात्पर्यनिर्णयसम्भवेन तस्मात् तादृशबोधसम्भवेन रात्रौ तदप्राप्तौ तत्र तत्करणाप्रसक्तिरिति भावः" रघुदेवः।

(३०) "एवं सति विकल्पस्थलस्य दुर्लभत्वापत्तिरित्यत आह एकविषयतयेत्यादि। अनन्यगतिकतया विकल्पं विना गत्यन्तराभावतया तथा च तत्र विकल्पं विना प्रकारान्तरासम्भवेनावश्यं तत्र विकल्पस्वीकारेण न विकल्पस्थलदुर्लभत्वापत्तिरिति भावः" रघुदेवः।